

สรุปผลการประชุมระดมสมอง
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมข้าวครบวงจร

วันจันทร์ที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2550 ณ ห้องประชุม สถาบันยุทธศาสตร์การค้า
ดำเนินรายการโดย ผศ. ดร. ธนวรรณ พลวิชัย

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

สถาบันยุทธศาสตร์การค้า

1. คุณนิยม ไวยรัชพานิช	กรรมการ
2. ว่าที่ร้อยเอกจิตร ศิริธรานนท์	กรรมการ
3. รศ. ดร. นิพนธ์ พัวพงศกร	กรรมการ
4. คุณดาลัด แก้วไพฑูรย์	ผู้อำนวยการ
5. คุณมณลิษา แดงรัมย์โสภณ	เจ้าหน้าที่

สมาคมค้าข้าวไทย

1. คุณวรวิทย์ โฆษิตเสณีย์	ประธานที่ปรึกษาภาคีสมาชิก
2. คุณวิวัฒน์ สันติเจริญผล	นายกภาคีสมาชิก
3. คุณสุพจน์ วงศ์จิรัฐติกาล	นายกสมาคม
4. คุณสมคิด ศิวะศิริยางกุล	อุปนายก
5. คุณจรรยา อริยขจร	

สมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ

1. คุณวิชัย ศรีประเสริฐ	นายกภาคีสมาชิก
2. คุณชูเกียรติ โอภาสวงศ์	นายกสมาคม
3. คุณกอบสุข เอี่ยมสุรีย์	เลขาธิการสมาคม
4. คุณชรินทร์ หาญสืบสาย	ผู้อำนวยการสมาคม
5. คุณสุเมธ เหล่าโมราพร	กรรมการผู้จัดการ บริษัท ซี.พี. อินเตอร์เทรด จำกัด

สมาคมโรงสีข้าวไทย

1. คุณวัฒนา รัตนวงศ์	นายกสมาคม
2. คุณชาญชัย รักษ์ธนานนท์	อุปนายก
3. คุณเกรียงศักดิ์ ตาปนานนท์	เลขาธิการ
4. คุณสมศักดิ์ เอกพินิจพิทยา	เหรัญญิก

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. คุณนิพนธ์ วงษ์ตระหง่าน	สมาชิกสภาที่ปรึกษา
กลุ่มในภาคเศรษฐกิจ : กลุ่มการผลิตด้านการเกษตร |
|---------------------------|---|

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

1. คุณคมสันต์ คงเป็นสุข	นักวิจัยศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ
2. คุณวาทีตร รักษ์ธรรม	นักวิจัยศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ

รายชื่อผู้ไม่ได้เข้าร่วมประชุม

1. คุณสุวรรณ คธาวิธ
2. คุณอนุโลม แก้วปาน
3. คุณประสิทธิ์ บุญเฉย
4. คุณประลอง ภิรมย์อยู่
5. คุณวรพงศ์ พิชญพงศ์ศา

นายกสมาคมชาวนาไทย

เหรียญกสมาคมชาวนาไทย

เลขาธิการสมาคมชาวนาไทย

ผู้ช่วยเลขาธิการสมาคมชาวนาไทย

นายกกิตติมศักดิ์สมาคมผู้ส่งข้าวออกต่างประเทศ

และกรรมการผู้จัดการบริษัท นครหลวงค้าข้าว จำกัด

สรุปผลการประชุมระดมสมอง
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมข้าวครบวงจร

ประเด็นที่ 1 นโยบายภาครัฐ

1.1 ปัญหาด้านการแทรกแซงราคา

ปัจจุบันไทยถือเป็นผู้ส่งออกข้าวมากที่สุดในโลก แม้ว่าจะผลิตได้มากเป็นอันดับ 6 ของโลกก็ตาม ปัจจัยสำคัญคือ ความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในตลาดโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านราคา ซึ่งเป็นไปตามกลไกตลาดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ อลัน กรีนสแปน นักเศรษฐศาสตร์ชื่อดังของโลก ได้กล่าวไว้ว่า การใช้กลไกตลาด จะส่งผลดีต่อประเทศและสินค้าอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมา เกษตรกรยังประสบปัญหาด้านรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ ทำให้รัฐบาลมีนโยบายในการแทรกแซงตลาดสินค้าข้าวมากขึ้น โดยนโยบายสำคัญคือ โครงการรับจำนำข้าว ซึ่งทำให้ราคาข้าวในประเทศสูงขึ้นกว่าเดิม

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกของไทยลดลง อันเนื่องมาจากราคาข้าวที่สูงขึ้น ในขณะที่รายได้ของเกษตรกรก็ไม่ได้ดีขึ้นเท่าไรนัก ทั้งนี้เหตุผลสำคัญคือ ไทยไม่ค่อยให้ความสำคัญกับกลไกตลาด ทำให้การกำหนดหรือการตั้งราคารับจำนำข้าว ไม่ได้สะท้อนถึงสถานะความเป็นจริงของข้าวไทย แต่เป็นไปตามกลไกทางการเมืองเป็นหลัก เนื่องจากการเมืองไทยใช้นโยบายประชานิยม ดังนั้น โครงการประกันราคาและการตั้งราคารับจำนำสูงๆ ถือเป็นนโยบายสำคัญของพรรคการเมืองในการหาเสียงกับภาคเกษตรกรรม

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในตลาดโลกในปัจจุบันเอื้อให้ราคาข้าวมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงวงจรข้าว (Rice Cycle) จะพบว่า ตั้งแต่ปี 1960 หรือประมาณ 40 กว่าปีที่ผ่านมา ราคาข้าวในตลาดโลกลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงมีแนวโน้มว่าราคาข้าวไม่น่าจะต่ำไปกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กอปรกับผู้ผลิตและ Stock ข้าวรายใหญ่ จีน และอินเดีย จำกัดปริมาณข้าวส่งออก นอกจากนี้ การเพาะปลูกพืชในปัจจุบันจะนำไปใช้ในด้านพลังงานเป็นส่วนใหญ่ แทนที่จะใช้เพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียวเหมือนที่ผ่านมา ซึ่งการเพาะปลูกธัญพืชเหล่านี้จะให้ราคาที่ดีมาก เช่น ราคาข้าวโพด จากรายงานของ USDA ไม่ได้มีแนวโน้มที่จะลดลงเลยเป็นต้น ดังนั้น ถ้าเกษตรกรมุ่งเน้นแต่ด้านผลประโยชน์หรือเศรษฐกิจของตนเป็นหลัก ก็มีแนวโน้มที่จะหันไปปลูกพืชที่ให้พลังงานทดแทนได้ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย หรือ ข้าวโพด แทน จะส่งผลให้สินค้าข้าวขาดแคลน โรงสีข้าวขาดทุน จนอาจจะต้องเปลี่ยนเป็นลานมันแทนพื้นที่เพาะปลูกและทรัพยากรน้ำในการปลูกข้าวถูกแย่งไปใช้ สำหรับการปลูกพืชพลังงานชนิดอื่นแทน ทั้งนี้เมื่อมองโครงสร้างข้าวโดยรวม ถ้าไม่มีการประกันราคาข้าว อาจทำให้เกษตรกรหันไปปลูกพืชชนิดอื่น พื้นที่ปลูกข้าวอาจจะลดลงมากกว่า 30 ล้านไร่ จะส่งผลต่อโครงสร้างข้าวโดยรวม ทั้งโรงสี หุง และผู้ส่งออก ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมข้าวไม่ได้เข้มแข็งเหมือนอ้อยที่มีการแบ่งสัดส่วนหุ้นส่วนกันระหว่าง โรงงานอ้อยและเกษตรกร (70:30)

ดังนั้น นโยบายโครงการรับจำนำข้าว ก็ยังถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องทำความเข้าใจกับภาครัฐในการกำหนดยุทธศาสตร์ระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแทรกแซงด้านราคาในอนาคต และปัญหาทุจริตด้านการจัดการ เนื่องจากที่ผ่านมาและแนวโน้มในอนาคต นโยบายของแต่ละพรรค จะเน้นการใช้การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เช่น การรับจำนำ มาเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว ซึ่งเป็นนโยบายที่ไม่ได้มองถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมข้าวที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

โครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล ควรจะคำนึงถึงสภาวะตลาดที่แท้จริงมากกว่าการมุ่งเน้นผลประโยชน์ทางการเมือง โดยควรกำหนดหรือตั้งราคาจำนำให้สอดคล้องกับราคาตลาดให้มากที่สุด ทั้งนี้ระดับราคาจำนำในปี 2550/51 ที่ คณะกรรมการนโยบายข้าว (กนช.) ได้มีประกาศออกมา น่าจะยังอยู่ในเกณฑ์ที่ใกล้เคียงกับราคาตลาดเหมือนเช่นปี 2549/50 คือ ราคาจำนำสูงกว่าราคาตลาดประมาณ 5% ทำให้ปัญหาด้านการแทรกแซงราคาข้าวอาจจะไม่รุนแรงเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม ในระยะยาว รัฐบาลควรมีมาตรการอื่น ๆ ในการช่วยเหลือเกษตรกร โดยลดบทบาทการแทรกแซงราคาตลาดลง เพื่อให้การดำเนินงานไปตามกลไกตลาดมากขึ้น เช่น การปฏิรูปที่ดิน การชลประทาน เป็นต้น โดยปัจจัยสำคัญ คือ การผลักดันรัฐบาลสนใจในยุทธศาสตร์ข้าวในระยะยาว โดยให้ถือว่ายุทธศาสตร์ข้าวเป็นกรอบหรือแผนแม่บทอย่างแท้จริง และต้องทำให้พรรคการเมืองยอมรับและปฏิบัติตามกรอบดังกล่าว ทั้งนี้รัฐควรประเมินโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการผ่านมาด้วยว่า ได้ผลลัพธ์อย่างไร ขาดทุนหรือกำไร เท่าไร ใช้งบเท่าใด เป็นต้น เพื่อนำไปวางแผนนโยบาย เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ผู้ส่งออก โรงสี หอง ชานา)

1.2 ปัญหาด้านการสต็อกและระบายข้าว

ปัญหาอีกประการของโครงการรับจำนำข้าว คือ การจัดการด้านสต็อกและการระบายข้าว ทำให้มีข้าวคงค้างเหลือใน Stock เป็นเวลานานเกิน 1 ปี ทำให้ข้าวเสื่อมคุณภาพ และขาดสภาพคล่องในการหมุนเวียน นอกจากนี้ การระบายข้าวในสต็อกที่ผ่านมาขององค์การคลังสินค้า (อคลัง.) เน้นการระบาย Stock ข้าวไปเพื่อการส่งออกเป็นหลัก (แม้ว่าจะไม่มีการวางนโยบายที่ชัดเจนก็ตาม) ซึ่งจริง ๆ แล้ว ตลาดภายในประเทศก็สามารถรองรับได้ด้วย

การส่งเสริมการค้าข้าวแบบ G to G ก็เป็นแนวคิดที่ดีอย่างหนึ่งในการระบายข้าว แต่วิธีการบริหารจัดการยังไม่ดีเท่าที่ควร ยกตัวอย่างเช่น การขายข้าวให้อิหร่าน 100,000 ตัน รัฐก็เน้นการ stock ข้าวจำนวนมาก แต่ในความเป็นจริง การส่งข้าวไปยังอิหร่านนั้น ส่งเป็นงวด ๆ ไม่ได้ส่งไปที่เดียว แต่อาจจะเป็นงวดละ 5,000 - 10,000 ตัน ซึ่งผู้ส่งออกอาจมีข้าวพออยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมาประมูลจากโครงการรับจำนำของรัฐ ดังนั้น จึงมีข้าวเหลือค้างใน Stock เป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

ควรสร้างให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี โดยอาจจะใช้วิธีการรับจำนำข้าวเปลือกแทน เนื่องจากสามารถเก็บได้นานกว่าข้าวสารซึ่งมีอายุเพียง 1 ปี ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาด้านคุณภาพข้าว อย่างไรก็ตามวิธีการดังกล่าวจะต้องได้รับความร่วมมือจากโรงสีและมีระบบจัดการที่ดี เช่น ระบบ First-in, First-out เป็นต้น

1.3 ปัญหาด้านการใช้นโยบายแบบองค์รวม

ที่ผ่านมา รัฐมองนโยบายโดยภาพรวม ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่ตรงเป้าหมาย รวมทั้งอาจทำให้ละเอียดปัญหาบางประการไป เช่น ด้านประสิทธิภาพการผลิต หรือผลผลิตต่อไร่ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละพื้นที่เพาะปลูก เช่น ภาคกลาง และภาคอีสาน มีความอุดมสมบูรณ์แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมต่างกัน ทำให้ต้นทุนและโอกาสทางการเพาะปลูกไม่เหมือนกัน ดังนั้น การใช้นโยบายเดียวสำหรับทุกภาคส่วนอาจจะไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

ควรพิจารณาแก้ปัญหาในแต่ละภาคหรือแต่ละพื้นที่ แตกต่างกัน เนื่องจากมีต้นทุนและโอกาสทางการเพาะปลูกที่ต่างกัน ดังนั้น การวางแผนนโยบาย และการให้ความช่วยเหลือก็จำเป็นต้องแตกต่างกัน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือเรื่องการบังคับใช้ (Implement) เนื่องจากที่ผ่านมา นโยบายบางนโยบาย เช่น นโยบายของกนช. มีหลักการที่ดี แต่ขาดการนำไปปฏิบัติใช้ ทำให้ปัญหาที่มีอยู่ไม่ได้รับการแก้ไข

ประเด็นที่ 2 การบริหารจัดการ (ปัญหาระยะสั้นและกลาง)

2.1 องค์ความรู้ การให้ข้อมูลด้านการเพาะปลูกและการตลาดแก่เกษตรกร

เกษตรกรไม่ค่อยเข้าใจหรือรู้ในเรื่องวิทยาศาสตร์การเพาะปลูก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประสิทธิภาพการผลิตเท่าที่ควร เช่น ไม่เข้าใจว่า ถ้าใช้น้ำน้อยในช่วงแรกของการเพาะปลูก ข้าวจะแตกกอมาก แต่ถ้าใช้น้ำมากไป จะแตกกอน้อย

นอกจากนี้ โครงสร้างทางสังคมของไทยเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เกษตรกรส่วนใหญ่จะทำการผลิตเพียงสามเดือน แต่ใช้เพื่อการบริโภค 12 เดือน ทำให้ในบางครั้งข้าวไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ข้อเสนอแนะ

ควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรทั้งทางด้านการเพาะปลูกและด้านการตลาด โดยควรคำนึงถึง Income Approach หรือรายได้ที่เกษตรกรจะได้รับเป็นหลัก ซึ่งการลดต้นทุนของการเพาะปลูกเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้เกษตรกรมีส่วนต่างกำไรที่เพิ่มขึ้นด้วยแทนที่จะมองโครงสร้างทางด้านราคา (Pricing) เพียงอย่างเดียว

2.2 Logistic

ในอดีต การขนส่งข้าวของไทยดำเนินไปทางน้ำ ทั้งข้าวเปลือก และข้าวสาร ซึ่งมีต้นทุนที่ค่อนข้างถูกมาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับการขนส่งข้าวในปัจจุบัน ที่ใช้การขนส่งทางบกเป็นหลัก เนื่องจากโรงสีบางแห่งอยู่ไกลจากน้ำ ซึ่งการขนส่งทางบกจะมีราคาที่สูงกว่ามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขนส่งข้าวเปลือก เนื่องจากก่อให้เกิดการสูญเสียประมาณ 20-30% ของน้ำหนักข้าวเปลือก เพราะน้ำหนักการขน จะรวมเปลือกข้าวและความชื้นในข้าวเข้าไปด้วย ทำให้ต้นทุนค่าขนส่ง แพงกว่า น้ำหนักที่ต้องการขนจริง ๆ โดยในปัจจุบันต้นทุนด้าน Logistic ของไทยคิดเป็น 19% ของ GDP ของข้าว ดังนั้นจะต้องทำอย่างไรถึงจะลดต้นทุนด้านนี้ลง โดยให้เหลือประมาณ 15%

ข้อเสนอแนะ

ควรมีมาตรการที่ช่วยลดต้นทุนทางด้าน Logistic ลง เพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกร เช่น การอบข้าว หรือ การทำความสะอาดข้าว ควรอยู่ไม่ไกลจากโรงสี เพื่อลดน้ำหนักการขนส่งที่มาจากเปลือกและความชื้นในข้าว ซึ่งจะทำให้ต้นทุน Logistic ต่ำลง เป็นต้น

2.3 กลยุทธ์สร้างราคาและ Brand

แม้ว่าการดำเนินการตามกลไกตลาดจะเป็นกลยุทธ์ที่ดี แต่กลยุทธ์ด้านการสร้างตลาด (Marketing) ก็เป็นสิ่งสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น Web USA Rice ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการรวมกันระหว่างสมาคมโรงสีและผู้ส่งออก มีการทำกิจกรรมที่ชัดเจนมาก มีการวาง Campaign ด้านการตลาดข้าว ซึ่งจะส่งเสริมการค้าข้าวของประเทศไทย นอกจากนี้ รัฐควรจะให้ความรู้และทำความเข้าใจกับผู้ผลิต ผู้นำเข้าและผู้ส่งออกในเรื่องต่าง ๆ เช่น ให้ความรู้ข้าวหนึ่งของไทยดีกว่าข้าวหนึ่งของอินเดีย เพราะเหตุใด เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 การผลิต

3.1 การพัฒนาพันธุ์

ไทยมีการพัฒนาพันธุ์ข้าวอย่างต่อเนื่อง แต่การพัฒนาเน้นไปทางด้านการผลิตมากกว่าที่จะคำนึงถึงการบริโภค โดยเฉพาะการให้ความสนใจคุณลักษณะและคุณสมบัติในการหุงต้ม เนื่องจากผู้บริโภคจะไม่สามารถแยกแยะได้ว่า ข้าวลักษณะใด จะให้คุณสมบัติในด้านการหุงต้มอย่างไร เช่น เราไม่รู้ว่ามีข้าวแบบใด หุงแล้วนุ่ม ข้าวแบบใดหุงแล้วแข็ง การแยกแยะคุณสมบัติจะต้องใช้วิธีพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ (DNA) ซึ่งเป็นเรื่องที่ยุ่ยากมาก ทำให้การขายหรือการทำตลาดไม่สามารถระบุจุดเด่นในการขายได้ชัดเจน

นอกจากนี้ การเพาะปลูกที่ผ่านมา คำนึงถึงด้านราคาเป็นหลัก เช่น เมื่อข้าวเหนียวราคาขึ้น เกษตรกรก็หันไปผลิตข้าวเหนียว ซึ่งการเพาะปลูกข้าวและการพัฒนาพันธุ์ข้าวไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของตลาด เนื่องจากตลาดแต่ละประเทศหรือตลาดข้าวแต่ละแห่งต้องการข้าวต่างชนิดกัน เช่น บางประเทศนิยม ข้าวแข็ง บางประเทศนิยมข้าวเหนียว เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาพันธุ์ข้าวควรจะคำนึงถึงความต้องการหรือ Demand ของตลาดด้วย ว่าตลาดใดต้องการข้าวชนิดไหน ปริมาณมากน้อยเพียงไร เพราะจะเป็นประโยชน์ต่อการทำ Marketing ให้ตรงกับความต้องการ และช่วยเกษตรกรในการวางแผนการผลิตที่ตรงกับความต้องการของตลาดได้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวคือ ไทยขาดการพยากรณ์ที่ดี การคาดการณ์ที่ผ่านมามีได้สะท้อนถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นจริง

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาพันธุ์ข้าว ควรคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคด้วย การใช้เทคโนโลยี ในการพัฒนา ด้าน Physical ของข้าว เพื่อให้คุณลักษณะภายนอกของข้าวสามารถบ่งบอกถึงคุณลักษณะของการหุงต้มได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในด้านการทำ Marketing สินค้าข้าวได้ อันจะทำให้สินค้าข้าวสามารถมี High Value Added ได้

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ข้าว ควรจะคำนึงพิจารณาตาม Demand Chain ควบคู่ไปกับด้าน Supply Chain ด้วย เพื่อให้ทราบว่าตลาดส่งออกสินค้าข้าวของไทยแต่ละแห่งมีพฤติกรรมอย่างไร มีความต้องการหรือ Demand อย่างไร แล้วค่อยพิจารณาย้อนหลังไปถึง ผู้ส่งออก ห้าง โรงสี และชาวนา ทั้งนี้ชาวนาจะได้ทราบว่า ควรจะปลูกข้าวพันธุ์ใด จำนวนเท่าใด และการปลูกข้าวหนึ่งตัน จะสร้างรายได้เท่าไร ซึ่งแผนฯ ดังกล่าว จะต้องคำนึงถึง Interest Parties โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างผู้เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์หนึ่งก็คือเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ดีขึ้น โดยการใช้ยุทธศาสตร์การตลาดควบคู่กับการดูแลเกษตรกร

3.2 การลดต้นทุนการผลิต

เป้าหมายของการเพาะปลูกข้าวของชาวนา ไม่ได้อยู่ที่การตั้งราคาสูง ๆ แต่อยู่ที่รายได้หรือกำไรที่เกษตรกรจะได้รับ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ราคาขาย และ ต้นทุน แต่ที่ผ่านมามี ยุทธศาสตร์ของภาครัฐ มุ่งเน้นไปทางด้านราคาเป็นหลัก โดยผลลัพธ์ที่ได้คือ เกษตรกรยังคงประสบกับปัญหายากจน ดังนั้นจะต้องเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายเสียใหม่ว่า ยุทธศาสตร์ชาติของข้าว ควรจะคำนึงถึงการลดต้นทุนการผลิตมากกว่า เพราะในหลักของการค้า สินค้าจะสามารถแข่งขันได้จะต้องประกอบด้วย 1) Better Differentiate 2) Cheaper ในสายตาของผู้ซื้อ และ 3) Faster โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันทางด้านราคาในตลาดโลกมี

ความรุนแรงมากขึ้น ประเทศใดที่ให้ราคาที่ถูกกว่าจะได้เปรียบ เพราะฉะนั้นการลดต้นทุนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของชาวไทย

อย่างไรก็ตาม กฎหมายหรือนโยบายของภาครัฐยังไม่รองรับและสนับสนุนอุตสาหกรรมข้าวและอุตสาหกรรมต่อเนื่องเท่าที่ควร เช่น พระราชบัญญัติการดำเนินธุรกิจของคนต่างด้าว ในบัญชีแนบท้าย 3 ยังไม่ได้มีการอนุญาตให้มีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในธุรกิจบางประเภทที่คนไทยไม่สามารถทำได้ เช่น โรงงานแปง ทำให้ไทยจะต้องส่งออกวัตถุดิบไปผลิตแปงที่ญี่ปุ่น แล้วส่งกลับมาขายในไทย เช่น แปงโกกิ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ราคาจึงสูง

ข้อเสนอแนะ

ยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาอุตสาหกรรมข้าวอีกประการหนึ่งคือ การลดต้นทุน และเพิ่ม Value Added ทั้งนี้กฎหมายและนโยบายของรัฐจะต้องรองรับและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมข้าวและอุตสาหกรรมต่อเนื่องด้วย เช่น ควรจะมีการแก้ไขบัญชีแนบท้าย 3 ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว โดยควรอนุญาตให้มีการลงทุนโดยตรงในอุตสาหกรรมที่คนไทยไม่สามารถทำได้ เช่น โรงงานแปง เป็นต้น เพื่อให้การผลิตสินค้าส่งออกได้ และช่วยต้นทุนในการผลิต รวมทั้งช่วยเพิ่มมูลค่า (Value Added) ให้กับสินค้าส่งออกของไทยได้อีกด้วย

3.3 การบริหารจัดการทรัพยากร

• ดิน หรือ พื้นที่เพาะปลูก

การเพาะปลูกข้าวของไทย ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับคุณภาพของดิน เกษตรกรเพาะปลูกข้าวตลอดทั้งปี ทั้งนาปี และนาปรัง ทำให้ดินไม่ได้มีเวลาพัก หรือปรับปรุงดิน รวมทั้งการใช้ปุ๋ยมากขึ้น ซึ่งเป็นผลสำคัญมาจากนโยบายของรัฐในเรื่องการรับจำนำหรือการประกันราคาข้าวที่ผ่านมา เพราะรัฐเป็นผู้ขึ้นราคา โดยมุ่งเน้นให้ราคาข้าวสูงขึ้น ทำให้พฤติกรรมการเพาะปลูกข้าวของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นการผลิตเพื่อจำนำ จากที่เคยปลูกปีละครั้ง กลายเป็น 2 ปี 5 ครั้ง ดินจึงไม่ได้พัก ทำให้คุณภาพของดินแย่งลง ส่งผลต่อคุณภาพของข้าวด้วย

ข้อเสนอแนะ

การเพาะปลูกข้าวจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพทรัพยากรดิน เพราะจะส่งผลถึงคุณภาพของข้าวด้วย รัฐควรมีมาตรการที่จะช่วยพัฒนาหรือปรับปรุงดิน เนื่องจากมีต้นทุนสูง อย่างไรก็ตาม แนวทางการเพาะปลูกของประเทศเวียดนามก็เป็นที่น่าสนใจ โดยเกษตรกรจะแบ่งพื้นที่ปลูกข้าวออกเป็น 4 ส่วน โดยทำการเพาะปลูกข้าว 3 ส่วน อีก 1 ส่วนใช้ปลูกพืชหมุนเวียน โดยส่วนที่ปลูกพืชหมุนเวียนจะเวียนไปในแต่ละส่วนที่เหลือในแต่ละรอบการปลูก ทำให้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ ดินยังมีเวลาได้พัก คุณภาพของดินจึงไม่เป็นปัญหาสำหรับการเพาะปลูกข้าว

• ทรัพยากรน้ำ

ปัจจุบัน พื้นที่เพาะปลูกบางแห่งยังประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ ส่งผลต่อปริมาณและประสิทธิภาพในการเพาะปลูกข้าว

ข้อเสนอแนะ

รัฐควรจัดให้มีระบบชลประทานที่ดี